

CSEREY BOTH ZSUZA A NEMZKÉSZÍTÉS FORTÉLYAIRÓL ÉS A NEMZ JÓTÉKONY HATÁSAIRÓL

Egy ősi mesterség nyomában

FORRÁS: CSEREY BOTH ZSUZA MAGÁNARCHÍVUMA

Cserey Both Zsuzsa életét a néptánc szeretete és oktatása tölti be. 1996 óta foglalkozik táncoktatással, kezei között minden korosztály megfordult. A néptánc mellett szenvedélye a nemezítés. Többek között a nemezkesztésről, a varázslábbelikről és a nemez gyógyító erejéről beszélgettünk.

→ JAKAB MÓNIKA

Mit jelent a nemezítés?

Nemez szavunk több ezer éves múltra tekint vissza. Ősi mesterséget foglal magába a technika, amely egyidős az állati szőr felhasználásával. Mégis az alig kétszáz éves filc szavunk vált ismertebbé, amely a nemezítés ipari változatának a neve. A nemezítés során a laza, állati szőr víz és gyúrás hatására kemény, elnyúlhatatlan anyaggá áll össze. Egyszerűen fogalmazva összegubancolódott szőr. Igazi hazája Közép- és Belső-Ázsia, magyar őseink is nemezszátrokban laktak és nemezlábbelit hordtak. Édesapám falusi gyermekként szőrlabdát állított elő. Elmesél-

Cserey Both Zsuzsának a néptánc mellett a nemezítés is szenvedélye

Mit lehet nemezéből készíteni?

Majdnem mindent. Számomra nagy segítség volt anyaként ennek az anyagnak az ismerete. Kísérletezhettem az óvodai, iskolai szereplésekre, farsangi előadásokra, szinte mindig ehhez az anyaghoz nyúltam, ha valamilyen jelmezt vagy kelléket ki kellett találni. Készítettem már autós kormányvédőt, babát, mackót, kisbögő-, gardony- és dobhuzatot, terítőt, paravánt, papucsot, kalapot, hátizsákot, táskát, ülőlapot, népviseletet és még sorolhatnám, mert igazából csak a fantáziánk szab határt.

erősre tömöríteni. Ha ürege tárgyat készítünk, akkor egy megfelelő formát borítunk be gyapjúrétegekkel, számításhoz véve, hogy gyúrás után, ahogy tömörödik, nagyjából egyharmadát veszíti az eredetileg lemerített formából.

Szeretem viselni – mondják azok, akik nemezéből készült sálakat, ruhákat, cipőket hordanak. Mit jelent nemez viselni?

Nálunk nincs olyan széles körben elterjedve, mint egyes nyugati vagy északi országokban. Aki viszont kipróbálta, annak már nem is kell semmit mondani róla. Van, aki azért keresi, mert szép, mert egyediek a darabok, más személy a melegsége miatt. Nem korosztályfüggő. Amikor Finnországban jártam, elcsodálkoztam, hogy komoly, aktatászkás üzletberek mindenféle furcsa, már-már vicces nemezfejtőt viseltek munkába menet. Ott ez megszokott jelenség. Egyébként a 21. században egyre inkább divatja van ennek. Ez az ősi technika többszörösen képes megújulni. Manapság már különböző anyagokkal lehet elegyíteni: selyemmel, selyemrosttal, gézzel. Ugyanakkor díszíthető gyöngyökkel, hímzéssel, hatalmas kreativitást bír meg, amit a mai kor emberek igencsak kedvel. Ezen kívül minden évszakban viselni lehet. Azt mondják, a nemez télen fűt, nyáron pedig hűt, hordható a hétköznapi életben és a legrendkívülőbb eseményeken. Sálakhoz, vállkendőkhöz, bőrrel érintkező ruhadarabokhoz másfajta, finomabb gyapjút kell használni, mivel van egy szűrőssége a megszokott gyapjúnak. A takarókhöz, ülőlapokhoz, nemezhuzatokhoz az erősebb, és ennél fogva szűrősebb szálú gyapjú az alkalmasabb.

A nemez gyógyító hatással bír, az abból készült cipőket például varázslábbelinek tartják. Valóban vannak jótékony hatásai?

Biztosan nincs mindenkire ekkora hatással. Nekem szerencsém van, mert minden fázisában szeretem a gyapjút, az illatát, akár trágyás, akár vizes. Szeretem a hátamon mellényként, ruhán keresztül is érzem az ülőlap melegségét és puhaságát. Ha egyszer járt a csupasz lábadon nemezpapucs, utána már nem vágyasz más-

ra, mert érzed a különbséget. Én hiszek a nemez gyógyító erejében. Derékfájásra nemezszálat kötök a derekamra, s biztosan pszichésen is hat, de rövid időn belül elmúlik a fájdalom, vagy legalább enyhül. A kirgizek, akik mai napig foglalkoznak nemezkesztéssel, a fejfájást nemezéből készült fejtető viselésével kezelik. Hűlésre, köhögésre gyapjú vagy nemeztárgyat tesznek a mellkasukra. Persze, tudjuk, nálunk is fagyúval kezelte az ilyen jellegű betegségeket a népi gyógyászat. Kell egyfajta hited legyen benne, hogy jól működhessen. Nálam működik.

A 16. Kolozsvári Népzene- és Néptáncalálkozón nemezruha bemutatót tartott. Milyen út vezetett a nemezkesztés tanulásától a ruhabemutatóig? Milyen ruhadarabokat állított ki?

A néptáncalálkozó szervezője az Ördögtértye Néptáncgyűttes, amelynek egyik alapítója és hosszú éveken át oktatója voltam. Az együttes életében a nemezítésnek mindig fontos szerepe volt. Egy nagyobb nemeztakaró elkészítéséhez kalákázni kell, ami jó alkalom a közösség megerősítésére. Évek óta hagyomány van, hogy amikor valamelyik csapattagunk férjhez megy vagy megnősül, együttes erővel és munkával készítünk egy nemeztakarót, amit az esküvőn külön, saját szertartásunkkal szoktunk átadni. Az évek során elég sok ilyen nemezterítő összegyűlt, ezekből már állítottunk össze kiállításra a találkozón. Utána arra

gondoltunk, hogy jó lenne divatot teremteni a viselethöz, és kezdtünk meghívni viseletkészítőket a táncalálkozóra, vagy olyan alkotókat, akik továbbgondoltak egy-egy népi motívumot, viseletdarabot, ötvözték valami újjal. Így került rám is sor. Az általam készített ruhák között bemutatásra került egy rend női viselet, szoknya, kötény és mellénnyel egy széki mejjrevaló mintájára készült nemez mellény a hagyományos tulipánrátétekkel, gyimesi csángós bunda ihlette mellény és még sok más ruhaegyüttessel. Élveztem a bemutatóra való készülést minden egyes munkafázisát. Jó volt ruhadarabokban gondolkodni, kigondolni az egyes ruhákhoz használandó gyapjú fajtáját, mit, mivel jó kombinálni.

Mi motiválja a nemezkesztés, kézműveskedés során?

Minden elkészítendő tárgy új kihívás. Általában rendelésre szoktam dolgozni. Néha annyit mondanak egy papucs megrendelésénél, hogy kék vagy zöld legyen az alap és a viselőjének kedvenc állata a ló. Olyankor nekem kell megtalálnom azt az arany középutat, ami a megrendelőt is elégedetté teszi, ugyanakkor helytáll a hagyományos, nemezhez illő mintavilágban. Fontos, hogy én is elégedett legyek a munkámmal, különben nem tudom jó szívvel adni. Szerencsésnek érzem magam, mert olyan anyagba szerettem bele, amely egyszerre több érzékszervünkre tud kényeztetően hatni. És ami örömmel tölt el, az nem munka többé.

FORRÁS: CSEREY BOTH ZSUZA MAGÁNARCHÍVUMA

Csoda lábbelik. Aki viselt már nemezpapucsot, nem vágyik más anyagból készült lábbelire

se szerint az istállóban kifésülték, levakaragatták a marhákról a szőrt, és a tenyerükben, köpdősve csombolyították szőrlabdává – vagyis nemezlabdává. Ilyen egyszerű a technika, ám a végtelenségig fejleszhető, alakítható.

Hogyan került a nemezkesztés világába?

Válaszúton, a Kallós Alapítvány szervezésében 2000-ben kerültem közelebbi kapcsolatba a nemezítéssel, amikor játszóházvezetői képzésen Vidák István és Nagy Mari voltak a meghívottak. Több évtizedes feltáró munkájuknak köszönhetjük a nemez mai, egyre szélesebb körben történő elterjedését. Sokat kísérleteztünk a különböző szálvastagságú gyapjúkkal, számos használati tárgyat állítottunk elő. 2006-ban indult a magyarországi Nádudvaron először textil- és nemez művész szakképzés. Két éven át tanulhattam Árvai Anikótól és Vetró Mihálytól, akik azóta is példaképeim.

→ Szeretem a hátamon mellényként, ruhán keresztül is érzem az ülőlap melegségét és puhaságát. Ha egyszer járt a csupasz lábadon nemezpapucs, utána már nem vágyasz másra, mert érzed a különbséget.

Milyen módszerrel készülnek a nemezéből készített alkotások?

Nemezítésnek többnyire a vizes módszerrel előállított nemezkesztést nevezik, de sokan a szárazon, nemezeltővel való munkát is nemezítésnek mondják, ami korántsem olyan tartós és időtálló. Ezek többnyire dísz tárgyak. A nemez nagy előnye, hogy a jól meggyúrt nemeztakaró akár 50 éven keresztül is használható, ha időről időre újragyúrjuk. Nemezítés során több, egymásra merőleges gyapjúréteget kell lerakni, majd összesimogatni és

A XIII. és a XVI. Kolozsvári Népzene- és Néptáncalálkozó ruhabemutatójára készült ruhadarab